

СЕКЦІЯ 10. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА, ДЕТЕКТИВНОЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Якових Євген Володимирович

аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА ДЛЯ УНИКНЕННЯ МОЖЛИВОЇ КОНФІСКАЦІЇ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Забезпечення належного функціонування інституту права власності, створення механізмів і умов його захисту є ключовими завданнями кожної правової держави, в тому числі й України. Досліджуване питання завжди було і є актуальним, оскільки з плином часу змінюється законодавство, накопичується нова практика Верховного Суду, змінюється підхід до трактування ряду понять. Саме тому для кожного правника, адвоката, юриста вкрай важливо вміти відстежувати ці зміни та аналізувати нововведення з метою захисту прав та законних інтересів своїх клієнтів.

Одним із ключових аспектів захисту права власності в українському праві є питання захисту в кримінальному провадженні. В зазначеному форматі не лише вирішується подальша доля особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, а й в окремих випадках постає питання про конфіскацію її майна, яке, можливо, набуте злочинним шляхом тощо. Так, відповідно до ст. 59 КК України конфіскацією майна вважають одним із видів покарання, суть якого полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна особи щодо якої винесено відповідний обвинувальний вирок суду. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, які спеціально передбачені в статтях КК України [1].

Необхідно звернути увагу не лише на захист права власності особи, а й на права кредиторів, держави, які мають отримати відповідне

конфісковане майно у свою власність (в разі постановлення обвинувального рішення суду). Аналіз даного питання є актуальним, бо дуже часто особа, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, санкція якого пов'язана із конфіскацією майна, намагається до початку винесення судового рішення стосовно неї позбутися належного їй рухомого і нерухомого майна шляхом укладення цивільно-правових договорів, дарування знайомим чи родичам, переоформлення права власності на фіктивних фізичних та юридичних осіб.

Вказана проблема стала предметом дослідження Верховного Суду у справі №757/62043/18-ц від 13 квітня 2022 року (щодо недопущення відчуження майна для уникнення можливої конфіскації в рамках кримінального провадження або вчинення правочину на шкоду кредиторам). Так, із суті справи видно, що Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) звернулось до суду з вимогами про визнання недійсними договорів дарування майна [2]. Свою позицію НАБУ обґрунтовувало тим, що вказані правочини були вчинені без наміру створення правових наслідків та з однією лише метою – приховати належне підозрюваному майно, уникнути накладення арешту на вказане майно в рамках кримінального провадження для забезпечення його можливої конфіскації.

Попри те, що суди першої та апеляційної інстанції з різних причин відмовили НАБУ в задоволенні їх вимог, Верховний Суд скасував попередні рішення та задовольнив заявлені позовні вимоги. Зокрема, Суд вказав на такі важливі аспекти:

- будь-які дії учасників цивільних правовідносин мають відповідати принципу добросовісності. Тобто, чесно, відкрито і з повагою до інтересів іншої сторони правовідношення;

- правочин (зокрема, договір) є універсальним регулятором цивільних відносин між її учасниками, який покликаний забезпечити їх належне регулювання та спрямований на встановлення, зміну або припинення прав та обов'язків суб'єктів;

- такий приватно-правовий інструментарій не може бути використаний учасниками цивільного обороту для невиконання публічних обов'язків, звільнення майна з-під арешту в публічних відносинах або уникнення арешту та/або можливої конфіскації [2].

Таким чином, зважаючи на той факт, що вказані вище дії хоча прямо і не порушують імперативних норм українського законодавства, однак, є очевидним, що вони носять недобросовісний характер, а отже, зводяться до

фактичного зловживання правом. У зв'язку з цим судова практика виробила спеціальну правову конструкцію – «франдаторність» правочину.

Термін «франдаторность» походить з латинської мови (fraudatio) і перекладається як обман, позбавлення зиску [3]. З точки зору Суду він означає будь-яку дію, вчинену відповідним суб'єктом, яка не відповідає головним засадам цивільного обороту: принципам справедливості та істинності.

Навіть у кримінальному провадженні основними ознаками франдаторного правочину можуть бути наступні дії: передача рухомого і нерухомого майна підозрюваного родичам або особам, які з ними пов'язанні; відчуження вказаного майна шляхом передачі його у власність іншій особі за заниженою вартістю або просто в дар; наявність дійсного наміру в обох сторін праввідношення на вчинення такого роду дій, що спрямовані на відчуження майна тощо.

Попередні висновки Верховного Суду з цього питання мали схожі аспекти правового регулювання. Наприклад, у постанові ВС від 24 лютого 2021 року у справі №583/780/17 Суд вказав, що укладення договору дарування між особою, яка заподіяла шкоду, і її близьким родичем, маючи на меті приховати вказане майно від можливої конфіскації або звернення стягнення на це майно в рахунок відшкодування завданої шкоди, свідчить, що, насправді, правова природа укладеного правочину об'єктивно є іншою, ніж та, яка за законодавством і за правилами ділового обороту безпосередньо передбачена правочином. Таким чином, Суд визнає вказаний правочин фіктивним і, як наслідок, визнає (або може визнати) його недійсним [2].

У постанові ВС від 05 липня 2018 року у справі №922/2878/17 Суд вказав наступне: «цивільно-правовий договір» (в тому числі й договір купівлі-продажу) не може бути використаний учасниками цивільних праввідносин з метою уникнення сплати належного їм боргу або виконання судового рішення про стягнення боргу, яке вже набрало законної сили. Тобто, Суд пояснив, що укладення особою-боржником, проти якого розпочате судове провадження про стягнення боргу, правочину із тривалою відстрочкою платежу, в першу чергу, може свідчити про недобросовісність намірів такого боржника, а також про зловживання правами стосовно кредитора. Вчинення такого правочину може порушити майнові інтереси кредитора, що говорить про недопущення звернення стягнення на майно боржника [4].

Так, будь-який правочин, що вчиняється боржником у період настання у нього зобов'язання із погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, в першу чергу, має бути поставлений під сумнів в частині дотримання принципу добросовісності та набуття ознак конструкції «франдаторності» правочину. Відповідні висновки були зроблені Верховним Судом у справах №405/1820/17 та №910/8357/18 від 24.07.2019 року та від 28.11.2019 року відповідно [5] [6].

В умовах воєнного стану в Україні через військову агресію російської федерації законодавці приймають закони, які спрямовані, зокрема, на застосування покарання до держави-агресора, її резидентів та інших, передбачених законом суб'єктів, в тому числі й шляхом конфіскації їх майна. Наприклад, ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 року в частині поповнення КК України статтею 111-1 про колабораційну діяльність, санкція в якій передбачає можливість конфіскації майна, ЗУ «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 03.03.2022 року. З метою недопущення відчуження майна такими суб'єктами необхідно у суворій відповідності до закону контролювати конструкцію «франдаторності» правочинів, особливо у період воєнного стану в Україні.

З огляду на викладене вище, можна зробити висновок, договір про відчуження майна є одним із способів уникнення можливої конфіскації в рамках кримінального провадження. Так як, на ряду з іншими завданнями кримінального провадження, важливим є захист та охорона прав, свобод і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження з метою недопущення випадків, описаних вище, має бути застосована відповідна правова процедура, яка є невід'ємною частиною справедливого суду із застосуванням існуючої судової практики.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20220327#Text>
2. Франдаторність: в яких випадках її доцільно застосовувати: веб-сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211442_fraudatornst-suddya-vs-royasniv-u-yakikh-vipadkakh--dotslno-zastosovuvati
3. Тлумачний словник Glosbe. URL: <https://uk.glosbe.com/la/uk/fraudatio>

4. Постанова ВС у справі №922/2878/17 від 05.07.2018 року. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/75218396>

5. Постанова ВС у справі № 405/1820/17 від 24.07.2019 року. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83387308>

6. Постанова ВС у справі № 910/8357/18 від 28.11.2019 року. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86176126>

Науковий керівник: канд.юрид.наук., доцент Підгородинська А. В.

Булацевська Яна Вадимівна

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СКРИНШОТ ЯК ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКАЗ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

На обрії повної діджиталізації усіх прошарків повсякденного життя виникає потреба у пристосуванні до цих процесів, а також створення ефективної системи правового регулювання. У сучасний вік інформаційних технологій, переважна кількість різної інформації передається за допомогою соціальних мереж. Більшість людей спілкується, вирішує робочі питання і т.д. не через телефонні дзвінки, а у відомих месенджерах, що породжує збільшення випадків подання сторонами в якості доказів роздруківок матеріалів із зазначених Інтернет-джерел в судовій практиці.

І через це на даному етапі з'являється термін «електронний доказ» як інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (у тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео– та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, в інших місцях збереження даних в електронній формі (у тому числі в мережі Інтернет) [1].

Актуальність даного питання обумовлена тим, що використання електронних доказів у доказуванні має особливості, пов'язані як із технічною складовою, так і з тим, що КПК України практично не регламентує цього джерела доказів. Багато осіб, які працюють у даній сфері, зазначають, що у зв'язку з недостатнім врегулюванням інституту